

forfatterens centrale problem: hvordan anlægge nye synspunkter og hvordan skabe et samlet kronologisk og emnemæssigt overblik, når man ikke kan foretage større selvstændige undersøgelser, men i alt væsentligt må bygge på den eksisterende, spredte speciallitteratur? Bogens teoretiske ramme skulle her være hjælpemidlet, fordi den rejser parallelle spørgsmål til de skiftende begivenheder, men det har åbenbart vist sig at være en meget vanskelig opgave at indpasse den foreliggende forskning. Der forbliver e.m.m. en afstand mellem de meget generelle modeller og de detaljeret beskrevne forløb. Og når teorien ikke rigtig formår at holde det synteseskabende arbejde i gang, kommer den hidtidige grundforskning, som Boss nødvendigvis må bygge på, til at dominere. I nogle af bogens afsnit følger således det ene korte resumé af artikler eller bøger efter det andet. Og også synspunkter og tolkninger følger det etablerede mønster: den »geopolitisk« prægede opfattelse af dansk udenrigspolitik af afhængighed af de os nærmestliggende stormagter, hovedvægten på det sikkerhedspolitiske element i udenrigspolitikken, og den udførlige behandling af de traditionelle hovedpunkter, først og fremmest krigene, i det kronologiske forløb. Det store overblik, som systembetragtningen og de lange linjer kunne skabe, og som kunne føre til nye tolkninger og måske konstatering af nye vendepunkter i landets udenrigspolitiske udvikling, kommer kun i beskeden grad frem i bogen.

Det er naturligvis også meget forlangt. Walter Boss kunne utvivlsomt have opnået et mere helstøbt værk, hvis han havde begrænset sit sigte, men han har dristigt valgt den samlede fremstillings form, selv om den har måttet bygges på det foreliggende utilstrækkelige grundlag i empiriske studier og en næppe helt gennemarbejdet teoretisk forståelse. Sin værdi har bogen derfor først og fremmest som en let tilgængelig oversigt over dansk udenrigspolitik i europæisk sammenhæng og som en kortfattet sammenstilling af resultaterne af den hidtidige forskning. I den foreliggende fremstilling fører benyttelsen af den teoretiske ramme ikke så langt, men det er et meget sympatisk forsøg, som kan bane vej for nye spørgsmål til og nye undersøgelser af dansk udenrigspolitik historie. En stærkere vekselvirkning end hidtil i den danske tradition mellem optegning af de store linier og udpensning af de detaljerede snit er i høj grad ønskelig.

Carsten Due-Nielsen

KNUD PRANGE: Våbenanetavlen. Perspektiver og eksempler. Heraldiske Studier 1. København, Societas Heraldica Scandinavica, 1982. 44 sider. Ill. 30 kr. + moms.

Kilderne til adelens genealogi omfatter bl.a. indskrifter på gravsten o.lign., og disse ledsages ofte af våbener. I 1500- og 1600-tallet blev det almindeligt at gengive anernes våbener et par generationer tilbage i tiden på ligsten og epitafier. Anevåbener forekommer også på f.eks. brudekister, tekstiler og kobberstik i trykte ligprædikener. Anders Thiset støttede sig sjældent til de epigrafiske udsagn, da han udarbejdede sine mange stamtavler til adelsårbogen. Men andre fik senere øjnene op for, at anevåbenerne gav mulighed for at skaffe sig indblik i slægtssammenhænge, der rækker længere tilbage i tiden end de skriftlige kilders belæg. Albert Fabritius havde planer om at skrive en bog om denne form for heraldisk genealogi og publicere et fuldstændigt katalog over monumenter med anevåbener. Det nåede han desværre ikke, men han offentliggjorde resultaterne af

et par enkeltundersøgelser. Interessen hos den gamle danske adel for at afbilde anevåbenerne skyldtes ikke ydre krav om aneprøve, men er helt igennem et udslag af den slægtsfølelse og det standshovmod, der også kom til udtryk i slægtbøgerne i tiden ca. 1550-1660. Studiet af anevåbener har skærpet sansen for deres kildeværdi. Selv om den sjældent kan regnes for absolut sikker ud over bedsteforældregenerationen, udgør de mange sammenstillede anevåbener et potentielt korrektiv eller supplement til adelsårbogens stamtavler. Tolkningen af en given kombination af anevåbener beror ikke kun på en rent heraldisk bestemmelse af våbenmærkerne og dermed en henføring til bestemte slægter, men i høj grad også på indsigt i de systemer, hvorefter de til tider mange våbenskjolde er placeret indbyrdes, idet princippet i rækkefølgen angiver, hvilke aner våbenerne repræsenterer. Knud Pranges lille skrift »Våbenanetavlen« er en instruktiv indføring i de praktiske problemer omkring anevåbenforskningen og redegør kyndigt for de metodiske vilkår, hvorunder den drives. Desuden får læseren en klar fornemmelse af, hvor megen ny viden om slægtssammenhænge, ejerforhold m.m., der endnu kan vindes ved et systematisk studium af det ganske store anevåbenmateriale, der foreligger. Med sit omfattende kendskab til adelsgenealogi og store erfaring i våbenidentifikation er Prange uden tvivl selv den, der har de bedste forudsætninger for at nå frem til en frugtbar syntese på dette område.

Nils G. Bartholdy

GRETHE ILSØE: Dansk Arkivbibliografi 1889-1981. Kbh., Rigsarkivet, i kommission hos G. E. C. Gad, 1982. 364 s. 134,20 kr.

Det har næppe været nogen nem opgave at skulle redigere denne første danske arkivbibliografi, bl.a. fordi man lige så vel kunne vælge en bred som den her foretrukne snævre definition. Thi det er jo en god tradition, at man løbende i forskningsdebatten også diskuterer de konkrete arkivproblemer, hvorfor man som indgang til en bestemt arkivsituation fortsat i mange tilfælde med fordel kan anvende det bredeste værk, der behandler pågældende periode og emne. Følgelig bliver bibliografien i denne snævre forståelse i ikke ringe grad en oversigt over trykte som dupliserede arkivregistraturer samt mere »teoretisk« stof; men også dette har sin berettigelse, bl.a. fordi meget skal hentes i de ofte meget korte meddelelser i f.eks. Nordisk Arkivnyt o.lign. Stoffet er inddelt efter arkivforhold, d.v.s. at først kommer et afsnit om »arkivistik« (herunder arkivtekniske discipliner, fra proveniensprincippet til konservering m.v.), hvorefter følger en inddeling efter arkivvæsenets organisation, først generelt, derpå hovedarkivet (Rigsarkivet), hvorefter følger landsarkiverne, først i almindelighed og derpå hvert enkelt landsarkiv, og til slut følger Erhvervsarkivet, de lokalhistoriske arkiver o.m.a. Systematikken er for så vidt klar nok, selvom den bl.a. får til følge, at to indholdsmæssigt så nært beslægtede afhandlinger som mine egne og P. G. Ørbergs kirkebogsstudier (begge tilmed trykt i samme arkivfestskrift, her = nr. 31) er placeret milevidt fra hinanden, idet den ene (nr. 2270) kan opfattes som generel, den anden (nr. 2834) som specielt jysk. Men gør man sig disse overordnede principper klart og ydermere flittigt benytter »realregisteret« (d.v.s. sagsregisteret), er det et nyttigt hjælpemiddel, vi hermed har fået. (Ud over den vedlagte rettelsesliste skal realregisterets Garnisonsprotokoller nr. 1582 vel retteligen være nr. 1592?)

Troels Dahlerup